

Osmaniye, Düziçi Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-2

Metin Demirci

Kahramanmaraş Sütçüimam Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Özet

Dil çalışmalarının önemli bir alanı da ağız çalışmalarıdır. Türkiye Türkçesiyle ilgili ilk ağız çalışmaları hemen hemen 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gitmektedir. O zamandan bu zamana ağız çalışmaları hem nicelik olarak hem de nitelik olarak belli bir safhaya gelmiştir ancak çalışılan ağızların yanında henüz tam olarak çalışılmamış, özellikleri belirlenmemiş, diğer ağızlarla benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilmemiş ya da çalışılan ağız içinde asıl yeri belirtilmemiş yöreler de vardır. Bu kabil yerlerden biri de Düziçi'dir. Bu çalışmada Osmaniye Düziçi ağzından Derleme Sözlüğü'ne katkı sağlanacaktır.

Bu çalışmada değerlendirilen söz varlıkları Osmaniye, Düziçi ilçesinden yaklaşık on yıldır çeşitli zaman ve mekânlarda sohbet esnasında not alınan, anlamları sorulan ve kaydedilen kelimelerdir. Burada verilen kelimelerin çoğu aynı zamanda makale yazarı tarafından da bilinen, birçoğu da çevresindeki insanlar tarafından hâlâ konuşma dilinde canlı bir şekilde kullanılan sözlüktür. Ancak elde edilen kelimeler sayıca fazla olduğu için iki yayın şeklinde değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Önceki çalışmada "I"ya kadar olan kelimeler ve anlamları verilmiştir. Bu çalışmada ise "I-Z" ve arası söz varlıkları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Derleme Sözlüğü'nde de olan ancak farklı anlam ifade eden kelimeler italik olarak verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Derleme Sözlüğü, Düziçi Ağızı, Katkı, Osmaniye.

Contributions to Compilation Dictionary from Dialect of Düziçi, Osmaniye-2

Abstract

An important area of language work is dialect studies. The first dialect studies about Turkish goes almost as far as the second half of the 19th century. Since then, the dialect studies have come to a certain stage both in quantity and quality. However, there are also regions that have not been fully studied yet, whose characteristics have not been determined yet, their similarities and differences with other dialects have not been determined yet, or the actual place in the dialect is not specified. One of these places is Düziçi. This work will contribute to the Compilation Glossary from the dialect of Düziçi, Osmaniye.

The vocabulary evaluated in this study is the words which are taken from the town of Düziçi in Osmaniye province for about ten years during the conversation at various times and places. Most of the words given here are words that are known and used by us at the same time, many of the words given here are still words that are used vividly in the language of speech by people in the circle. However, since the number of words obtained is too large, it is appropriate to evaluate them as two publications. In the previous study, words and meanings up to "I" were given. In this study, the vocabulary of between "I-Z" were given. In this study, the words in the Compilation Glossary but differing in meaning are given in italics.

Key Words: Compilation, Compilation Glossary, Dialect of Düziçi, Contribution, Osmaniye.

1. Giriş

Türkiye'nin farklı bölgelerinde Türkçenin farklı şekillerde konuşulması daha doğrusu tarihî dönemlerde Orta Asya'dan Anadolu'ya göçlerin dalga dalga devam etmesi, 24 Oğuz boyunun 23'ünün Anadolu'ya gelip yerleşmesi, Oğuzlar dışında diğer Türk boylarından da Anadolu'ya göç edenlerin olması, lehçeler arası etkileşimler ve daha başka sebeplerle yöresel ağızlar oluşmuştur. Bu ağızlar, bölgesel olarak hatta aynı bölge içindeki iller, ilçeler veya köyler bazında bile değişiklik gösterebilmektedir.

Dilimizin en önemli zenginliklerinden biri söz varlığımızdır. Sosyal ve teknolojik değişimlere bağlı olarak özellikle ağızlarda varlığını sürdürmekte olan sözler günden güne unutulmaktadır (Erten-Başkan, 2016: 67). Ağız araştırmaları ve derleme çalışmaları, Türkoloji uzmanlarının asli görevlerindedir. Araştırma sahasında derlenen her söz varlığı, bu açıdan büyük bir kıymete sahiptir. Bu bilinçle sürdürülen kapsamlı araştırmalar devam etmektedir (Doğan, 2012: 10). Ağızlar, zamana ve mekâna çok fazla direnç göstermemektedir. Bu sebeple ağızlara ait dil malzemesinin

toplanması dilin zenginliğini geliştirmek açısından da oldukça önemlidir (Tokatlı-Erdem Nas, 2012: 33).

Türkiye Türkçesi ağızlarıyla ilgili inceleme ve derleme çalışmaları ağızların yazı dili üzerindeki etkilerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır (Sis, 2011: 1765). Gerçekleştirilen tüm ağız çalışmaları, Türkçenin zenginliklerinin ortaya çıkarılmasında önemlidir (Atmaca, 2007). Ayrıca, ağızlardaki söz varlığı da Türkçenin tarihine ışık tutarak yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmaktadır (Aksan, 2015: 19). Derlemeler sonrası elde edilen dil malzemesinin sözlükçülük yönünden değerlendirilmesi ve bölge ağız sözlüklerinin oluşturulması, ağızlarımızda yaşayan söz-sözcük dağarcığını göstermesi bakımından da önemlidir. Dil tarihi içerisinde birçok etkileşimler geçiren ana dilin zenginliğini, bu sözcüklerde bulmak mümkündür (Büyükakkaş, 2009: 191).

Konunun bu ehemmiyetli yönünü gören, dille ilgili konulara bizzat iştirak eden, dille ilgili çalışmaları yönlendiren Atatürk'ün işaret etmesiyle başlayan söz derleme

çalışmalarını Ercilasun (2004: 18) "Atatürk, 1 Kasım 1932'de, meclisi açış konuşmasında 'Türk dilinin kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğe kavuşması için, bütün devlet teşkilatımızın dikkatli, alakalı olmasını isteriz.' diyerek bütün devlet teşkilatını dil işleriyle ilgilenmeye çağırıyordu. Kurumun arkasındaki devlet desteği bunlardan ibaret kalmadı. 21 Kasım 1932'de hükümet tarafından 13507 sayılı kararname çıkarılarak 'Söz derleme talimatnamesi' yürürlüğe kondu. Buna göre her vilayette bir 'derleme heyeti' her kazada 'derleme şubesi' kuruluyordu. Derleme heyetinin başkanı vali, üyeleri ise Türk Dili Tetkik Cemiyetinin vilayet heyeti azaları, belediye reisi, en büyük kumandan, maarif müdürü, sıhhat ve içtimai muavenet (sağlık) müdürü ve orta öğretim okullarının müdürleri idi. Derleme şubeleri de kazalardaki resmi erkandan oluşuyordu. Görüldüğü gibi il ve ilçelerde neredeyse devletin bütün ileri gelenleri derleme işiyle görevlendirilmiş bulunuyordu. Çalışma programında belirtilen 'Türkçeye yabancı kalmış unsurları atma' sonunda dilde doğacak boşluğun halk ağzından derlenecek kelimelerle doldurulması öngörülmüştü. Yukarıda söz konusu edilen teşkilatlanma ile yurt çapında bir derleme seferberliğine girildi. 1933 yılı başında hazırlanan Söz Derleme Kılavuzu esas alınarak, İstanbul Türkçesinde bulunmayan kelimeler Anadolu ağızlarından derlenmeye başlandı. Kelimeler manalarıyla birlikte fişlere yazılarak merkeze gönderiliyordu. 1933 Haziran'ında bu fişlerin sayısı 100000'i geçmişti." şeklinde özetlemektedir.

İnsanların doğru bir iletişim kurabilmesi için vazgeçilmez olan dil, canlı bir şekilde konuşma dili olarak kullanıldıkça o dili kullanan insanların dillerini nasıl değiştirdikleri ya da dilin o insanları nasıl etkilediği inceleme ve merak konusu olmaktadır. Aslında dil dışarıdan bir müdahale olmadığı müddetçe doğal seyri içinde konuşma dilinde gelişme ve değişme gösterir, bu gelişme ve değişimler daha sonra yazı diline yansır. Yazı dilinin konuşma dilinden kalıcı, tutucu ve ölçünlü olması nedeniyle yazı dili, dilde meydana gelen her tür değişmeyi yansıtmaz. Yukarıdaki çalışmalarda da belirtildiği gibi bu gelişme ve değişimleri en iyi ağızlarda takip etmek mümkündür. Ağızlar bu yönüyle doğal dilde meydana gelen değişiklikleri gösterdiği gibi arkaik izleri de barındırır. Ağızlar, alan çalışması yapanlar için bir kültür hazinesidir ve teknolojik ilerleme neticesinde kitle iletişim araçlarının etkisiyle birbirleriyle etkileşim içindedir ama bu kitle iletişim araçları ve ağızların birbiriyle etkileşimi ağızların doğal gelişme süreçlerini ve şeklini de olumsuz etkilemektedir. İstanbul ağzının ölçünlü dil olarak kabul edilmesi, eğitim, bilim dili olarak, kitle iletişim araçlarında kullanılması, bu ağızla sözlü ve yazılı yayım yapılması, kitle iletişim araçlarının da Anadolu'nun en ücra köşesindeki kişilere kadar ulaşması, ağız özelliklerini yansıtacak şekilde konuşmanın bir konuşma kusuru sayılması, o kelimenin dar bir bölgede kullanılıyor olması nedeniyle ölçünlü dille konuşanların bu kelimeyi bilmemesi, bu tür kelimelerle konuşmanın kabalık kabul edilmesi, kelimenin ağızdaki şeklinin yanlış şekil olarak algılanması, ağızların doğal seyrini etkilemektedir. Bu yüzden bir an önce ağızlarla ilgili çalışmaların hız kazanması, ağızlardaki ses bilgisel, biçim bilimsel, söz dizimsel farklılıkların tespit edilip kayda geçirilmesi, tarihi süreçler, iç ve dış etkenler dikkate alınarak ağızlar arasındaki benzerlikler ve farklılıkların nedenleriyle ortaya konulması, ağızların karşılaştırılması özellikle de ağızlardaki henüz kayda geçilmemiş söz varlıklarının alanında uzman bilhassa o ağzın içinde büyümüş kişiler

tarafından derlenmesi önem arz etmektedir. Bu öneme binaen oluşturulan Derleme Sözlüğü mühim bir açığı kapamasına rağmen henüz derlenebilecek ve kayıt altına alınabilecek söz varlıklarımız vardır.

Derleme Sözlüğü'ne katkı bağlamında alan yazında birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarla yapılan katkılar bir sözlük hâlinde yayınlanmamıştır veya bir ek hâlinde Derleme Sözlüğü'ne dahil edilmemiştir. Bu, dikkate alınarak ve yeni bir derleme çalışmasıyla Derleme Sözlüğü'nün tekrar yayınlanması gerekmektedir.

Derleme Sözlüğü hazırlanırken Anadolu'nun çeşitli yerlerinden birçok insan bu sözlüğün oluşması adına önemli katkılar sağlamıştır ancak yapılan bu derlemelerle ağızlardaki bütün söz varlığımızın bir araya getirilip işin bittiğini söylemek de mümkün değildir. Önemli bir kültür birikimi ve mirası olarak henüz kayda geçirilebilecek söz varlığı, Türkçenin halkın zihninde ve kullanımında nasıl tecelli ettiğini, nasıl yer ettiğini, ne tür değişikliklere maruz kaldığını, değişimini ve gelişimini ortaya koyma adına da önemli malzemeler sunacaktır, en önemlisi de "bir" söz varlığı bile olsa onu bilen, kullanan kişiyle birlikte unutulup gitmesi engellenmiş olacaktır.

Birçok derlemenin alanında uzman ancak o yöreden olmayan insanlar tarafından yapıldığı da dikkatlerden kaçmamalıdır. Bu dil yadigarlarının yine alanında uzman ancak o yörenin ağzını bilen, o kelimenin kullanımına canlı canlı şahitlik etmiş, o söz varlığını günlük konuşma dilinde kendisi de kullanan, kullanmasa bile kullanım alanlarını müşahede etmiş kişiler tarafından derlenmesi, kayda alınması, örneklendirilmesi, kullanım alanının her bir örneğiyle teyit edilmesi, bu tür çalışmaları bir kat daha değerli kılacaktır.

"Derlenen söz varlıkları sadece Anadolu'nun bir köşesinde mi kullanılıyor?" izleniminin oluşmaması adına da aslında Derleme Sözlüğü'nde geçen, yazı dilinde kullanımına sık veya hiç rastlanılmayan söz varlıklarının her bir geçtiği yörenin de eklenmesi gerekmektedir. Bu şekilde aslında bu söz varlıklarının ne kadar geniş bir coğrafyada ya da dar bir coğrafyada yaşadığı tespit edilmiş olur. Bu noktadan bakıldığında da Derleme Sözlüğü'ne katkılar yapılabileceği görülmektedir.

Derleme çalışmalarında ağız geçişleri, birden fazla ağız bölgesinde kullanılan kelimeler veya sadece dar bir ağız bölgesinde kullanılan kelimeler de tespit edilmektedir. Bu hususta derleme yapılan yörenin diğer yörelerle ilişkisi, aynı veya başka yörelerden insanların bir arada meskun olması ya da çok göç alan veya veren bir yöre olması, şehirleşme imkânı fazla veya kırsallığı ön plana çıkan, ulaşım imkânları sınırlı veya rahat bir yer olması, kapalı bölge özelliği göstermesi, farklı aşiret, oymak, boy veya milletten insanların bir arada olup olmaması, okuma yazma oranının düşük ya da yüksek olması gibi etkenler bir söz varlığının sadece o yöreye aitliği veya yaygınlığıyla ilgili farklılıklar doğurmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının yaygınlığı, insanlar üzerine etkisi, dillerini ve konuşmalarını etkilemesi de bu hususa sebebiyet vermektedir. Ekranlardaki diziler veya filmler vasıtasıyla farklı ağız bölgesinin söz varlıkları ödüncülenmektedir. Bundan dolayı da "Hangi söz varlığı hangi ağız bölgesindedir veya değildir, bu durum ne zamana kadar hangi radeye ulaşacaktır?" şimdiden tam kestirilemez ama bunları şimdiden kayıt altına almak gelecek kuşaklara bırakılabilecek önemli bir miras olacaktır.

Alan yazında Derleme Sözlüğü'ne katkı bağlamında Karaoğuz (1994), Boz (1996), Şanlı (1996, 1999), Kalay (1997, 2004), Gülensoy (1998), Koraş (2002), Özgür (2004), Yıldız (2007), Doğan (2009, 2010, 2012), Öztürk (2009), Ersöz (2009), Biray (2009), Ölmez (2010), Toker (2011), Kamacı (2011), Karaman (2011), Teres (2011), Yeşilöz (2012), Eratalay (2012), Erdem Nas (2012), Arslan (2013), Güzel (2013), Acar (2013), Özdarendeli (2013), Güven (2014), Çiftçi (2014), Tekin-Cantürk (2014), Tokat (2014), Erdem Nas (2015), Özkaya (2015), Çavga (2015), Gülseren (2016), Erdoğan (2016), Metin (2016), Küçükbalı (2016), Erten-Başkan (2016), Erdem Nas-Parlar (2016), Bulut (2016), Özek (2016), Uysal (2017), Sökmen (2017) tarafından çeşitli makaleler yazılmış ve Derleme Sözlüğü'ne katkılar sağlanmıştır.

Türkiye'nin farklı yöreleriyle ilgili yapılan bu çalışmalardan başka Adana yöresine ait kelimelerin kullanım sıklıkları üzerine Ulum'un (2015) çalışması, bu makaleye konu olan yöreyle ilgilidir. Yıldırım'ın (2002, 2006) iki eseri hem derleme çalışmalarına dayanması hem malzemelerin işlenmesi ve yöre ağzının özelliklerinin belirlenmiş olması açısından önemlidir, çalışmanın Sözlük kısmı da derlenen metinlerdeki kelimelerden oluşmaktadır. Ancak Derleme Sözlüğü'yle hâliyle ilişkilendirilmemiştir. Demirci (2016) tarafından Düziçi'nden derlenen halk hikâyesi üzerine yapılan dil çalışması, Düziçi ağzında kelimelerde meydana gelen ses değişimlerini ve gelişmelerini göstermesi bakımından önemli bir katkıdır. Düziçi ile ilgili dil çalışmaları olsa da Demirci'nin (2017) Osmaniye Düziçi Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-I adlı makalesinden başka benzer ad ve içerikte çalışmalar yoktur. Bu yönüyle eldeki makale alana hem kaynaklık edecek hem de ışık tutacaktır.

Koç (2011), Düziçi'nin sosyal, ekonomik ve dinî yaşamı üzerine bir yüksek lisans tezi yapmış, çalışmasının dördüncü bölümünü halk edebiyatına ayırmıştır. Bu bölümde yöreye özgü kelimelere, atasözleri ve deyimlere, dua ve beddualara yer vermiştir ancak çalışma bir dil çalışması olmadığı için toplanan sözlerin ölçünlü dilde kullanılıp kullanılmamasını veya Derleme Sözlüğü'nde geçip geçmemesini dikkate almamıştır.

Düziçi halk kültüründe halk inançları, bayramlar ve törenler üzerine yaptığı yüksek lisans tezinde Kılıç (2010) da benzer şekilde tezin son kısmında, Düziçi Yerel Kelimeler Sözlüğü oluşturmuştur.

Bu çalışma, son zamanlara kadar çok fazla göç almayan, bir nevi kapalı kültür özelliği gösteren, genel olarak etnik bakımdan karışık olmayan, etrafının dağlarla çevrili olması, ulaşım yollarının üzerinde bulunmaması nedeniyle konuşma dilinde söz varlığı bakımından ağız özellikleri belirgin bir şekilde hissedilen, özellikle köy yaşamı ve dilinde ağız unsurlarının dikkat çektiği Düziçi'nden söz varlıklarının tespiti, kayıt altına alınması, Düziçi'nin ağız özelliklerinin belirlenmesi için yapılmıştır. Düziçi bu bakımdan önemli bir çalışma alanıdır.

Derleme Sözlüğü'nün oluşturulduğu dönemde henüz Osmaniye, Adana'ya bağlı bir ilçe iken Düziçi, Haruniye olarak bilinmektedir ve Derleme Sözlüğü'nde de buradan alınan kelimeler Haruniye olarak kaydedilmiştir. Dönem itibarıyla Bahçe'den Yusuf Taşkın (112 fiş), Bahçe, Kadırlı, Osmaniye'den Mesut Fani Bilgili (10 fiş), Kadırlı'den Muhittin Canpolat (200 fiş), Osmaniye'den Osman Nedim Tuna (9450 fiş) Derleme Sözlüğü için katkıda bulunmuştur

(Derleme Sözlüğü I, 2009: XX) ancak yanlarında yazılan numara doğrultusunda altta verilen açıklamaya göre gönderilen fişlerin tamamı bu bölgeden değildir. Hâlbuki o zamandan bugüne çok şey değişmiştir. Osmaniye il olmuştur, Düziçi ilçe olmuştur. Düziçi etnik bakımdan da Osmaniye Merkez'le farklılık göstermektedir. Kapalı kültür özelliğinden dolayı da arkaik unsurların daha fazla görülebileceği bir yerdir. Bu nedenle buradan Derleme Sözlüğü'ne yapılacak katkılar önemlidir.

İlçenin evveliyatıyla ilgili Yıldırım, Yinanç'tan aktardığı "Çukurova'nın tümüyle Türk egemenliğine girişi, iki Türkmen grubu eliyle, XIV. yüzyılda gerçekleşmiştir: 1375 yılında bölge Memlûktular tarafından ele geçirilmiş; Adana-Tarsus bölgesi Yüreğir boyundan olan Ramazanoğulları tarafından, Payas, Dörtüol, Erzin bölgesi Özeroğulları tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Çukurova'nın bir Türk yurdu hâline geldiği bu dönemde, özellikle yönetici ailelerin de (Ramazanoğulları ve Özeroğulları) mensup bulunduğu Üç-Oklu Oğuz boyları bölgeye gelmişlerdir. Bölgede Çavundur boyu dışında diğer Üç-Oklu boyların tamamına ait teşekküllere rastlandığını bildiren Sümer'e (1980) göre bölgede nüfusu kalabalık olan Üç-Oklu boylar; Yüreğir, Kınık, Bayırır, Salur ve Eymir'dir. Bozoklu boylar ise bölgenin doğusunda, Haruniye (Düziçi) ve Kadırlı bölgesinde, Dulkadırlılara bağlı bulunmaktaydılar. Doğu Çukurova'da bulunan Bozoklar arasında Bayat, Avşar ve Bey-Dili boyları önemli bir nüfusa sahipti." bilgilerini vermektedir (Yinanç, 1989: 7-8 akt. Yıldırım, 2002: 139).

İlçeye bilinen göçler ise birbirine yakın dönemlerde olmuştur. İlki Ermenilerin Kilikya'ya gelişi ile ilgilidir. Diğeri ise özellikle I. Alaaddin Keykubat zamanında buraya Oğuz boylarından Avşar, Çuhadar, Peçenek, Kızık ve Karkın gibi boyların gelip yurt tutmasıdır. Zamanımızda bazı köyler bu boyların adları ile anılmaktadır. Bugünkü Haruniye, yeni ismi ile Düziçi ilçesi Büyük Abbasi halifesi Harunü'r-Reşit'in uç beyi olan Faraç Bey tarafından 699 yılında kurulmuştur. Daha sonraları Anadolu Selçuklu devleti kurucusu Süleyman Şah İznik'te birliği sağlayıp doğuya yöneldiğinde bölgeyi kendi topraklarına katmıştır. Yavuz Sultan Selim Mısır'a yaptığı sefer sırasında ilçeyi Osmanlı topraklarına katmıştır. İdare bakımından Maraş sancağına bağlı Bahçe ilçesinin nahiyesi olan Haruniye, 1878 yılında Adana iline bağlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra 1954 yılında Hacılar, 1957 yılında ise Haruniye, belediye olmuş ve her iki belediye birleşerek 29 Kasım 1983 tarihinde ilçe olup Düziçi adını almıştır (Bülbul, 2006: 5-6).

Düziçi, Karahan'ın (Karahan, 2011: 114) ağız sınıflandırmasında 24 Oğuz boyundan Kınık boyundan yerleştiği ağız grubu içinde ismen geçmemektedir. Düziçi'nin, Osmaniye olarak çizilen sınırlar ve verilen diğer illerden hareketle bölge olarak Anadolu toprakları üzerinde en geniş alana yayılmış olan, Kuzeydoğu Grubu ve Doğu Grubu ağızlarıyla kuşatılmış olan Batı Grubu Ağızları içinde VII. Grup'ta yer aldığı söylenebilir.

Düziçi ağızı, Yıldırım'ın sınıflandırmasında Doğu Çukurova Ağızları içinde Düziçi Alt Ağız Grubu olarak değerlendirilmiş ve -anaçak/-enecek zarf fiilinin bulunması, -CA eşitlik ekinin /-k/ ve /q/ türemesiyle ve yaygın olarak sınırlandırma görevinde kullanılması gibi özelliklerle Osmaniye-Toprakkale-Güney Ceyhan-Yumurtalık alt ağız grubuyla bağlanmıştır. Çukurova ağızlarını tarihi ve etnik açıdan ağız bilimi çerçevesinde Kuzeybatı Çukurova ağızları,

merkez ağızları, Doğu Çukurova ağızları şeklinde üçe ayıran Yıldırım, bu ağız gruplarının birbiriyle benzeşen ve farklılaşan yanlarının olduğunu, Kuzeybatı Çukurova ağızlarının Orta Anadolu ağızlarıyla Doğu Çukurova ağızlarının da Maraş ağızlarıyla benzeşen yanlarının çok olduğunu belirtmektedir (Yıldırım, 2006: 9, 30-32).Düziçi, aynı zamanda yerleşimcilerinin bir kısmının Kahramanmaraş kökenli olması ve coğrafi yakınlığından dolayı Türkoğlu, Beyoğlu, Göksun ağızlarıyla da benzerlikler göstermektedir. *Derleme Sözlüğü* taranırken aynı kelimelerin genellikle bu ağızlarda da varlığı bunu desteklemektedir.

1. Osmaniye'nin Düziçi İlçesinden Derlenen Söz Varlığı

1. 1. İsim Soylu Kelimeler

ırızgı: Rızık.

ırızgısız: Rıziksız.

ırzırık<ırzı kırık: Namussuz.

ıslak: Halı, kilim, yolluk gibi sergileri yıkama. Bu olayın bu isimle kavramlaştırılmasında önceden kirin pasın daha iyi çıkması için bu tür malzemelerin bir dere kenarında, su kıyısında suya bastırılması yatmaktadır.

irkme/irkinti: Ayranın bir torbada süzme amacıyla bekletilmesi sonucu elde edilen koyu kıvamlı yoğurt, daha sonra bundan yapılan ayran.

isder: Görücü.

isdiyeci: Görücü.

kakaç: Ağız yarılmış meyve.

karaböcük: Domuz.

karañgı: Ağaç dallarını eğmek veya bir nesneyi çekmek için kullanılan bir araç.

karavaybilim: Asılsız haberlerle boşa telaşlandırma.

kâş: Keşiş

kazzık: Kazık.

kekge/kâhge: Simit, simit şeklinde yapılan bir tür yiyecek.

kelekesten: Kertenkele.

kenef: Tuvalet.

kesim: Sebze ve benzer şeylerin dikildiği art arda gelen karık topluluğu, söz kesmek, sözleşmek.

kéyke: Başu yukarda, çenesi ilerde dolaşan.

kılıç: El tezgahında dokuma malzemesini sıkılaştırmak için kullanılan tahtadan yapılmış kılıç biçimindeki araç gereç.

kızgıncık: Kızdırılmış bir taşın bulunmasına dayalı bir oyun, sıcacık.

kirik/kirtik: Kullanıla kullanıla ufalmış, ele gelmeyecek kadar küçük sabun.

kirıştek:Döndürülerek oynanan bir oyuncak.

kirrek:İki delikli ip geçirilmiş ve belli el hareketleriyle döndürülen oyuncak.

kolañ: Genellikle kıldan yapılan, yük taşımada kullanılan bir tür organ.

koñsuk: Köşe, bucak, dip yer.

kölge: Gölge.

körtapa<kör tıpa: Sulama borularının en ucuna takılan tapa.

körük: Karınca yuvası.

köskâ: Uç kısmı yanmış ve köz durumundaki küçük odun parçası.

köstüköpek: Osmaniye, Düziçi, Düldül dağı eteklerinde ve civarında yetişen endemik bitkilerden biri, bir tür sıklamen.

kundumsuz: Olmayacak yerden, şeyden kendine pay çıkararak, istekte bulunan.

kurtlangaç: Kuş avlarken yemin takıldığı düzenek.

kurumsu: Kuru gibi, kurutulmuş meyve, meyve kurusu, benzetme amaçlı zayıf ve sevimsiz kimse.

kuvam: Yağmurun yağma süresiyle ilgili bir vakit, bir süre.

külekömbe<küle kömme: Sıcak küle gömülerek pişirilen bir tür hamur işi yiyecek.

kündelik: Her gün, yevmiye.

küpgü: Toprağı deşmekte kullanılan ucu sivriltilmiş ağaçtan bir araç gereç, aynı zamanda çamurlu zeminde atarak yere batırılan üstüne bir başkasının atarak onu yıkması şeklinde oynanan oyunda kullanılan ucu sivriltilmiş araç gereç.

kürük: At ve eşek için veya yavruları için kullanılan bir söz.

lâlek: Leylek.

loş: Tarhananın henüz serilmeden önceki koyu hâli.

mamız: Mahmuz, horozların ayaklarının hemen arka tarafının üstünde bulunan tırnağı, boynuzsu yapı.

marsık: Üretilirken gerektiği biçimde ve ölçüde yanmamış bulunması nedeniyle, yakıldığı zaman tüterek ve koku vererek yanan, niteliksiz odunkömürü, benzetme amaçlı esmer, kara.

mecirefe: Tahta kürek, çapadan daha büyük ve geniş ağızlı kazma.

meh: Al anlamında uzatarak verme sözü.

musiyeri: Bir tür aşağılama ve küfür ifadesi. Muhtemelen Nusayri kelimesi olmalı.

müzevir: Çok dedikoducu, ispiyoncu.

ninemeli: Ne gereği var?

nişe: Ev yapımı bir tür nişasta.

ötâçe<öte geçe: Karşı yaka, karşı taraf.

pâ<pağ: Ev, küçük derme çatma ev, temel.

pâh: Beğeni ünlemi.

pêşgir: Havlu, el yüz silmeye yarayan küçük havlu.

pırnal: Ekin destesi.

puslanpapır: Saklambaç.

sakga<sakırğa: Kene.

samarık: Nezle.

sarıomar:Dünyada ‘Camel Spider’ olarak bilinen ülkemizde de ‘Sarı Ömer’ ya da ‘Sarı kız’ olarak adlandırılan örümcek türü.

sası: Çürümeden dolayı ortaya çıkan kötü koku.

saylama: Büyük, yassı taş.

seterekli: Nasıl davranacağı pek bilinmeyen, tutarsız davranan.

sırnak: Çık sırnaşık.

sıypal: Özellikle taş için kaypak.

sili: Ağızına kadar dolu.

sille: Tokat.

sokalak: Koçan, darı koçanı veya ona benzer yapıdaki ip yumağı.

soñutamında<soñ hitâmında: En sonunda.

söykâ<söykeği?: Yaslanılacak şeyler.

sümbüç<süñüç<süñüş: Karış.

sürâç<sürgeç: Kapı sürgeci.

sütlâç: Koparıldığı zaman süt gibi sıvısı akan bir bitki.

şepeden: Küçük ve hoş kokulu ancak yenmeyen bir kavun türü.

şivşirikçi: Birini, birine karşı dolduran kişi.

tâ<tağ<teñ: Aynı seviyede, denk.

tâdeş<tağdeş<teñdeş: Taydaş, yaşıt.

taprı: Kuru, yassı odun parçaları.

tarra<tarla: Tarla.

tartı: Çit sürerken kullanılan koşum takımının bir parçası.
tazi: Kopeyden daha hızlı, sinsî köpek.
teserreme<teserleme: Örnek verme, atasözü.
tıngır: Ateşte yemek pişirmek için tencerenin az is olmasını sağlamak için yapılan metal, teneke araç gereç, kel.
tıyara: Teyyare.
tintirikli: Evhamlı, davranışları tam kestirilemeyen kişi.
toranı: Genç ağaç, fidanlık dönemini aşmış genç ağaç.
tusduruk: Balon.
tülük: İlk çiftleşme dönemine girmiş düve.
ulama: Bezden dokunmuş yolluk.
uşak: Bir söze girişte veya söz arasında kullanılan bir hitap, "Uşak nasıl olur?" örneğinde olduğu gibi acabaya yakın bir kullanımı vardır. Kelime, "çocuk" anlamındaki "uşak"tan farklıdır, belki ortaya çıkış olarak aynı kelime olsa da hitap yoluyla "evlat, çocuk" kelimesinden uzaklaşmıştır.
vıvıvıyaya: Çok hızlı bir şekilde.
yağlıballı: İçine şeker, tereyağı konularak yapılan bir tür hamur işi yiyecek, yağ ile balın birbirine yakışması gibi birbirine tutkun olan kimseler için de kullanılır, laubali kelimesi karşılığında da kullanılır.
yartmak: Bir odundan yarılarak elde edilen, uzun odun parçası.
yélke: Rüzgârından bile etkilenip bir kişinin söylediklerini yapan, peşine düşen.
yirik: Çok ince bir çizik hâlinde derin yarık.
yirikli: Yarığı bulunan ama mecazen dişilik organını kasden kadın için ama kadın olmanın yerini bilmeyen.
yoñsul: Yosun.
yörep: Bedenin yan tarafı.
yumzuk: Yumruk.
yuva: Konuşma sırasında kullanılan bir hitap sözü.
zâr<zahar<zahir: Her hâlde, ihtimal.
zarpada: Ani bir şekilde.
zartanaklı: Boyu posu yerinde, iri kıyım kadın.
zertlek: Boş boş, işe yaramaz bir şekilde gezen.
zıbindırık: Genç, işsiz güçsüz kişi.
zıptırtı: Kelime belirtilen şekilde çıkan ses.
zıranı: Çok açık bir şekilde. Mesela zıranı deli, delinin de delisi, deli olduğu apaçık belli veya zıranı yalan, yalan olduğu çok belli, kesinlikle yalan.
zırrıkı: Bir şeyin aşırısı. Mesela zırrıkı deli, delinin aşırısı veya zırrıkı sarhoş, aşırı derecede sarhoş.
zırrıkçı: Mızıkçı.
zil: Ekin, soğan gibi şeylerin ilk filizi.
zopurtu: Kelimede belirtilen şekilde çıkan ses.
zukumat: Zulüm, eza, sıkıntı.
zukumatlı: Çekilmesi zor, eziyetli.
1.2. Fiiller
ıñşamak: Yerinden sökülecek şekle gelmek, hafif hafif oynamak, özellikle diş ve ağaç köklerinin çekilmesini anlatmak için kullanılan bir kelime.
ıymak: Arka arkaya veya yan yana getirmek, sözü çok uzatmak.
ifitlemek: Yer fıstığını bitkisinden ayırmak.
kabartmak: Çok vurarak tenine zarar vermek.
kapmak: Isırmak, it ısırması.
karıncalanmak: Hafif kaşınma isteği ve uyuşma hissi, bulanık görmek.
kellelenmek: Arpa, buğday gibi şeylerin baş vermeye başlaması.
kevezilemek: Yaprak biti düşmek.

kéykelmek: Geriye doğru tavır yapmak, arkaya yaslanmak, yaslanır vaziyette ise birden doğrulma vaziyeti almak.
kıpıktırmak: Zorlayarak harekete geçirmek.
kısıkmak: Zor ve çaresiz bir hâle düşmek, madden veya manen yardıma ihtiyaç duymak.
kısıktırmak: Bir şeyi yapmak ve yaptırmak için veya bir vesileyle kişiyi sıkıştırmak.
kıldirmek: Fırlatıp atmak.
kipiciklenmek: Gözleri kapanır gibi olmak, sık sık gözlerini kırpmak.
kircikmek: Temiz olmasına rağmen kirli bir görünüm almak, rengini kaybetmek.
kişle-n-mek: Saplanmak, ucu sivri veya kesici şeylerin batması, saplanması.
koñsuklanmak: Bir köşeye çekilip işe güce karışmamak.
koşmak: Dokuma için iplerin yan yana dizilmesi, tezgahta hazır hâle getirilmesi.
kümsüme: Nemden dolayı mantarlanmak, kokmak ve bozulmak.
küpme: Otsu bitkiler için kabarmak, şişmek, büyümek, hacimce genişlemek.
küşürdemek: Özellikle kemikler için ses çıkarmak.
maraklanmak: Alınmak.
meseslemek: Meses ile dürtmek, harekete geçirmek.
mılçıldamak: Bir şeyler yerken mılç mılç diye ses çıkarmak.
miñgildemek: Oyalanıp durmak, salınıp gezmek.
morcukmak: Mor renge dönmek, yıkanma ve eskimeyle eskisi gibi temiz olamamak, morumsu bir görüntü almak.
ocukdurmak: Uzaklaştırmak, gelmez etmek.
oynatmak: Alay etmek, kandırmak.
ötmek: Geçmek, vaktin geçmesi.
pançalamak: Avuçlamak.
pavkırmak: Kelimede görüldüğü gibi ses çıkarmak, daha çok da tilkinin sesi için kullanılır.
pırtmak: Elinden kurtulmak, yerinden çıkmak.
potdurmak: Arkasını yana vererek oturmak, "g.ünü potdurmak" şeklinde de sevimsiz bir şekilde oturmayı ifade etmek için kullanılır.
puslanmak<pusulanmak: Saklanmak.
puslanmak: Sislenmek.
sağna(n)mak: İp ve benzer şeylerin çilesini açmak, dolaşık bir şeyi açmak, dolaşık bir hâle gelmek.
sasımak: Çürümek, bundan dolayı kötü koku çıkarmak, üstüne basılan otların hayvanlar tarafından yenmeyecek şekilde olması.
sesdenmek: Seslenmek.
séyremek: Sık olan şeylerin aralarındaki mesafenin artması.
séyreltmek: Sık olan şeylerin bazısının ortadan kaldırılmasıyla aradaki mesafenin artması, sık kullanımın azalması, mesela sigarayı séyreltmek, daha az sigara içmek.
siğınamamak: Çok yemeden dolayı mide rahatsızlığı geçirmek.
sıvaçlamak: Sıvazlamak.
stıptırmak: Kaydırarak yerinden oynatmak.
sillelemek: Tokat atmak.
siñirtmek: Sindirmek.
siyéplemek: Başiboş bırakmak, rahatça dolaşmasına izin vermek.
siyérmek: Su vasıtasıyla dövme, yarma denilen pişmemiş tahılın taşlarını, kırıklarını ayıklamak.

şarramak<şarlamak: Su için şar şar diye ses çıkararak akmak.

şemsimek: Cevizleri kabuğundan ayırmak için karanlık bir yere koyup soymak için kolay hâle getirmek.

tiñgizitmek: Vurunca yıkmak, yuvarlamak, ileri atmak.

tömmek: Ortaya çıkmak, dünyaya gelmek.

tömermek: Ortaya çıkmak, dünyaya gelmek.

tusmak: Küsmek, şişmek; belli belisiz kur yapmak.

tusdurmak: Şişirmek.

tuvalanmak: Yuvarlanmak.

uçluklamak: İğneye ip takmak.

uzluklamak: İğneye iplik geçirmek.

üfelemek: Ovmak, ovalamak.

ürtmeklenmek/ürtmeklemek<üğürtmeklemek:

Üğürtmek çıkarmak.

uruf<ruh: Ruh.

ürtlemek: Özellikle hayvan kellesi için ateşte kıllarını yakmak ve kelleyi temizlemek ancak insanların kaş, saç ve kirpiklerinin benzer bir kazaya maruz kalması durumunda da kullanılır.

vâldamak/ vâldaşmak<vağıldamak/vağıldeşmak: Fiilde belirtilen ses veya sese yakın şekilde sesler çıkararak ağlamak.

vañıldıdeşmak: Olur olmaz şeye söylenip durmak, fiilde belirtilen şekilde sesler çıkararak söylenmek.

yadırgısınmak: Yabancı gibi durmak, katılmamak.

yasdanmak: Yaslanmak.

yasdılmak: Yatırmak, düz hâle getirmek.

yavılanmak: Üzerine yavısı konmuş gibi, kovmaya çalışıyormuş gibi el kol hareketi yapmak, huzursuz bir görüntü sergilemek.

yornuklanmak: Dinlenmek.

zañırdamak: Fiilde belirtildiği şekilde ses çıkarmak, titretmek.

1.3. İkileme ve Kalıplaşmış İfadeler

ırcık garânik: Hafif karanlık, ağaracak şekilde karanlık.

ıh etmek: Dövmek, daha çok da çocukları ikaz etmek için kullanılır.

ıyım ıymak: Arka arkaya veya yan yana getirmek, sözü çok uzatmak.

ildirini çildirini (bilmek, öğrenmek): Konuyla ilgili en ufak detayına kadar bilmek, öğrenmek.

ilî mundar<ilîgi murdar: Doğuştan pis.

illîni çillîni (bilmek, öğrenmek): Konuyla ilgili en ufak detayına kadar bilmek, öğrenmek.

imiliniñ/imiriniñ iti gimi: Çok gezip dolaşmak.

inneden iplâ<ipliğ: Konuyla, durumla ilgili her şey.

intil mintil olmak: Rezil olmak, parça parça olmak.

ip ıymak: Bir yere sık gidip gelmek, dokuma için iplerin tezgaha yerleştirilmesi.

ışi çemrek: İşi rayında giden, işi hızlı olan, işi dağıtmak olmayan.

it ânâ<ağnağ: Hiçbir işe yaramaz hâle gelmiş yer.

it dalaşı: Yalandan kavga etmek.

it gıçı yiyék gimi: İfadede belirtildiği işi yapmış da ondan dolayı çok ve gereksiz gezmek, hareket etmek.

itiñ aklı eñsí paklavıdan pay umar: Aklı başında olmayan olmadık yerlerden kendisine pay çıkarır, bir şeyler geleceğini bekler.

itiñ gıçımı daşdan esirgememek: Serbest bırakıp boş yere dolaşmasına engel olmamak, bu hususta göreceği zarara karışmamak.

itiñe de dökme: Bir şeyin çok ve bol olması.

itiñ olur: Senin canın sağ olsun, sana feda olsun anlamına bir söz.

it ötürdü, yél götürdü: Gereksiz yere meşgul olunan şeyler için uğraşılmaması gerektiğini anlatmak için kullanılan bir deyim.

karık çalmak: Sebze dikmek için içinden su gidebilecek ve biraz su birikecek şekilde hatlar açmak.

kâşin dölü: Müslüman olmasına rağmen küfür olarak keşişin çocuğu.

kayıt görmek: Eksik yiyecekleri, giyecekleri almak, tedarik etmek.

kazan elden su gölden çim g.üm çim: Bedava şeylerin tadını çıkarma anlamında kullanılan bir deyimdir.

kazan g.üm kara demez: Kimse kendi eksikliğini görmez.

kelle çıkarmak: Arpa, buğday gibi şeylerin baş vermeye başlaması.

kennâsine kennâsine<kinâyesine: Kinayeli kinayeli.

kennâsine<kinâyesine konuşmak: Tersine söylemek, kinayeli konuşmak.

kerçine kerçine: Kinayeli kinayeli, zıddına.

kerçine söylemek: Kinayeli olarak konuşmak, zıddına söylemek.

kesim kesmek: Söz kesmek, sözleşmek.

kéyke kéyke: Gaksız kasvetsiz, başı yukarıda çenesi ileride dolaşmak.

kıpırcım goyurmak: Zorlayarak harekete geçirmek ve çok çalıştırmak, yormak.

kızıl bozul olmak: Bir şeyden dolayı çok kızmak, sinirlenmek, bunun sonucu renk değiştirme.

kirtilini çıkarmak: Bir şeyi en ufak hâline gelinceye kadar kullanmak.

kişkiş olmak: Söyleyenden uzak olmasını istemek.

kül umbaç<unbaç olmak: İyice kırılıp tuz buz olmak.

künde künde: Her gün, her gün.

küplâ gimi: Küp gibi, kilosu yerinde.

laklakı çalmak: Boş yere laf etmek, vakit geçirmek.

mayıl mayıl bakmak: Gözleri baygın baygın bir şeyler bekleyerek bakmak.

mel mel bakmak: Anlamadan anlamsız bir şekilde bakmak.

méymene mesmene: Görünüşünde insana yarayacak bir şey olmayan hususlarda kullanılan bir ikileme.

mukuyat olmak: Mukayyet olmak, koruyup kollamak.

ocaklardan kişkiş: Kendi evlerinden ocaklarından uzak olmak.

oh buldum delisi olmak: Sahip olduğu şeylerden dolayı etrafındakilere nasıl davranacağını bilememek, kendini üstün görmek, buna binaen de sık sık çevresindekilerle sorun yaşamak.

oşt güdük akullı: Aklı her şeye yetmeyen, başkasının akıyla, sözüyle olur olmaz davranışlarda bulunan.

ö<öñü yok ardi yok: Boşa konuşmak, boşa yapmak.

öküz öldü, ortaklık bitti: Ortak noktaları, çıkarları kalmayan insanların hâlini anlatmak için kullanılan bir söz.

öte beri: Önemsiz, ufak tefek şeyler.

öte ha beri ha: Çok yönlü uğraş.

paf ciyer<ciğer: Akciğer.

palas pandıras: Apar topar, acele ile.

patacımı ayırmak: Ayak arasını açmak, ayırmak.

pel pel bakmak: Anlamaz bir şekilde ve anlamsız bir şekilde bakmak.

pılı pırtı: Giyecek elbiseler.

pılıyı pırtıyı toplamak: Her şeyini alıp orayı terk etmek.
sahan taşı: Süt, yoğurt, cacık gibi sıvı şeylerin konulduğu tas biçimindeki büyük araç gereç.
seklem akıllı: Tam akıllı olmayan, aklında eksiklik bulunan.
sepedi séyrek: Aklı kıt.
sevindik abdal: Elindeki imkânlar veya durumlar nedeniyle nasıl davranacağını bilmeyen.
sıtara sınamak: İtibarının ne derecede olduğunu görmek için bazı şeyler yapmak.
sıtarası düşmek: İtibarını kaybetmek.
sıtarası sıyrılmak: Gözden düşmek, revaç kaybetmek.
sıtgını sıyırmak: Bir işin olacağına olan inancını kaybetmek.
s.inde duz yalatmak: İşi yokuşa sürmek, her istediğini yaptırmak.
s.diri b.dan: Gereksiz bir iş uğruna.
soyputuna soyputuna: Daha tersine tersine.
sökün etmek: Birden hücumla geçmiş gibi hareket etmek.
tarra hatlamak: Tarla sürmek, ekim için hazır hâle getirmek.
tınaz etmek: Alay etmek.
tiñgil miñgil (olmak): Kelimede geçtiği gibi ses çıkararak yuvarlanma, elinde avucunda hiçbir şey kalmama.
tüyleri çımbışmak: Tüyleri diken diken olmak.
(halka) urusgay olmak: Rüsva olmak.
(halka) urusgay etmek: Rüsva etmek.
viddırı vızzık/viddırı vizzo: İşe yaramaz, kişiliksiz, değersiz.
vıl vıl âlaşmak: İfade belirtilen şekilde sesler çıkararak ağlaşmak.
viyada viykırmak: İfade belirtilen şekilde ses çıkararak birden bağırarak.
yallandı gapıda ürmek: Nerede besleniyorsa oranın lehine konuşmak.
yanâralardan gédesice: Vebadan öl.
yanı yere gelesice: Öl anlamında bir deyim. Malum olduğu üzere insan ölüncü kibleye karşı sağ yanı üzere yatırılarak gömülür. Dolayısıyla insanın yanının yere gelmesi bunu telmihen ölmesine işaretten kullanılan bir deyim.
yarı yere yal olmamak: Yeteri kadar olmamak, az gelmek, yetmemek.
yayan yapıldaç: Hazırlıksız, aniden, birden bire.
yannık yaymak: Yoğurttan ayran ve tereyağı elde etmek için yayıkla yapılan işlem.
yayık yaymak: Yoğurttan ayran ve tereyağı elde etmek için yayıkla yapılan işlem.
yélen itiñ yélkesi guyrünüñ halkası: Bir kişinin peşine düşüp giden kimse.
yok yoñsul: Yok yoksul.
yüz yumak: Yalalaklık etmek.
zañgir zañgir titiremek: Aşırı titirmek, aşırı heyecan ya da sinirden dolayı sürekli titirmek, titiremeyi engellemek.
zapır zupur: Anlamsız ve dengesiz bir şekilde.
zavrâ<zavrağı zort: Sevimsiz beceriksiz kişi, daha çok da kadınlar için kullanılır.
zırrıkçılık etmek: Mızıkçılık etmek.
zopur zopur: Genç ve dinç bir şekilde, kelimede belirtilen sesi çıkararak.
zort zort: Boş ve amaçsız bir şekilde, adeta kelimede belirtilen sesi çıkararak gezme.
zukumat etmek: Zulmetmek, sıkıntı çektirmek.

Sonuç

Düziçi, Leyla Karahan'ın ağız sınıflandırmasında ismen geçmemektedir. Düziçi Kuzeydoğu Grubu ve Doğu Grubu ağızlarıyla kuşatılmış olan Batı Grubu Ağızları (Karahan, 2011:114) içinde VII. Grup'ta yer almaktadır (Demirci, 2016:108).

Düziçi ağızı, Yıldırım'ın sınıflandırmasında Doğu Çukurova Ağızları içinde Düziçi Alt Ağız Grubu olarak değerlendirilmiş ve -anaçak/-enecek zarf fiilinin bulunması, -CA eşitlik ekinin /-k/ ve / q/ türemesiyle ve yaygın olarak sınırlandırma görevinde kullanılması gibi özelliklerle Osmaniye-Toprakkale-Güney Ceyhan-Yumurtalık alt ağız grubuyla bağlanmaktadır (Yıldırım, 2006:30-32).

Düziçi aynı zamanda yerleşimcilerinin bir kısmının Kahramanmaraş kökenli olmasından dolayı Kahramanmaraş Türkoğlu, Beyoğlu, Göksun ağızlarıyla da benzerlikler göstermektedir.

Düziçi etnik çeşitlilik bakımından da Osmaniye Merkez'le farklılık göstermektedir. Kapalı kültür özelliğinden dolayı da arkaik unsurların daha fazla görülebileceği bir yerdir. Bu nedenle buradan Derleme Sözlüğü'ne yapılacak katkılar önemlidir.

Derleme Sözlüğü'ne bakıldığında Haruniye (şimdiki adıyla Düziçi) olarak kaydedilen kelimeler genellikle Kadırlı, Kozan, Mersin (Mut), Niğde, Gaziantep-Nizip, Göksun, Kayseri (Pınarbaşı), Hatay-Dörtöyol-Erzin gibi yörelerde de kullanılmaktadır. Bundan dolayı söz varlıklarından Derleme Sözlüğü'nde olanlara yer verilmemiştir ancak Derleme Sözlüğü'nde olup da Haruniye, Osmaniye olarak kaydedilmeyen söz varlıkları da vardır.

Derlenen sözlerin bir kısmının Derleme Sözlüğü'nde yer aldığı ama Düziçi'nde kullanımıyla aynı anlamda olmadığı, Düziçi'nde farklı kullanımlar olduğu görülmüştür. Bu durumdaki sözler italik olarak verilmiştir.

Derlenen söz varlıklarından hareketle Anadolu'nun çeşitli yörelerinde birçok kelimenin aslında ufak tefek ses farklılıkları gösterdiği veya anlam bakımından çeşitlilik ortaya koyduğu, bazen aynı kelimenin birbiriyle ilgisiz anlamlarıyla da karşılaştığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada bu bağlam esas olmak üzere 110 isim soylu kelime, 69 fiil, 95 ikileme veya kalıplaşmış söz varlığı ele alınmıştır. Özellikle deyim ve benzeri söz varlığı verilirken müstehcen ve küfürlü ifadelerin geçtiği de görülmektedir ancak burada küfür içeriklerinden ziyade bir olayı, durumu, nesneyi, kişiyi tasvir eden ifadelere yer verilmiştir.

Kaynaklar

Acar, K. (2013), "Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü'ne Kandıra Ağzından Katkılar", Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer, p. 375-386, Ankara-Turkey.

Aksan, D. (2015), Türkçenin Sözvarlığı, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Arslan, B. (2013), "Çatpınar (Doğanşar/Sivas) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 8, 97-102.

Atmaca, E. (2007), "Antalya'nın Korkuteli İlçesi Ağzında Görülen Belirgin Ses Hâdiseleri", Dil Araştırmaları, 1(1), 115-155.

Biray, N. (2009), "Denizli Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Turkish Studies International Periodical For The

Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Volume 4/8 Fall.

Boz, E. (1996), "Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", Milli Folklor, s. 29-30, s. 112-113.

Bulut, S. (2016), "Dereli, Eynesil ve Görele İlçeleri Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Özet Kitapçığı, s. 366.

Bülbül, D. (2006), Düziçi'nde Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Niğde.

Büyükakkaş, A. (2009), "Türkiye Türkçesi Ağız Sözlükleri Üzerine Bir Deneme", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer, s. 184-195.

Cankaya, M. (2013), "Erzincan Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8(9), 899-910.

Çavga, U. (2015), "Belkaya (Konya Ereğli) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", International Journal Of Languages' Education And Teaching Issn: 2198-4999, Mannheim-Germany Udes, P. 2669-2689.

Çiftçi, F. (2014), "Bitlis Merkez Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", Anemon, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2 Sayı:2 Aralık, s.260-272.

Demirci, M. (2016), "Âşık Ova'dan Derlenen Deli Boran Adlı Halk Hikâyesi Üzerine Dil İncelemesi", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 29.

Demirci, M. (2017), "Derleme Sözlüğü'ne Osmaniye, Düziçi Ağzından Katkılar - I", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE), 6(3), 1360-1383.

Derleme Sözlüğü, TDK Yayınları, c. I, 2009.

Doğan, M. (2009), "Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-1", Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/4 Summer, S.236-249.

Doğan, M. (2010), "Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar-2", Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic Volume 5/1 Winter, s. 294-312.

Doğan, M. (2012), "Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar 3", Diyalog - Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 4, 9-21.

Eratalay, S.- Eratalay, S. (2012), "Alaşehir Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", 4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 1. Cilt , s. 353-364.

Ercilasun, A. B. (2004), "Tarihî Akışı İçinde ve Cumhuriyet Döneminde Türk Dili", Bal-Tam Türklük Bilgisi, Prizren. Yıl: 1, Sayı 1 s.11-23.

Erdem Nas, G. (2015), "Anamur Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-2", Journal of Turkish Language and Literature Volume: 1, Issue: 1, Summer, (1-8)

Erdem Nas, G.-Parlar, Z. (2016), "Bartın Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Diyalog- Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, Kış -Sayı:13, Sayfa: 50-59.

Erdoğan, S. (2016), "Niğde Yöresi Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-1", Journal of Türklük Bilimi Araştırmaları, Issue 40, p69-82. 14p.

Ersöz, S. (2009), "Nazilli (Aydın) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal Of Turkish World Studies, Cilt: IX, Sayı 2, Sayfa: 37-62, İzmir.

Erten, M.- Başkan, A. (2016), "Bismil Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", ÇÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık,Cilt: 40, Sayı: 2, S. 67-77.

Gülensoy, T. (1998), "Anadolu Ağzları Derleme Sözlüğüne Katkılar", Türk Dili, TDK Yay., sayı: 553, s. 14-16.

Gülseren, C. (2016), "Malatya'dan Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Diyalog- Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz: 2016 Sayı:12 Sayfa: 47-55.

Güven, Ö. (2014), "Zara (Sivas) Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 51(51), 63-77.

Güzel, F. (2013), "Şahsuvar (Elazığ) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar-2", Diyalog- Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, Yaz, Sayı: 6, Sayfa: 15-33.

Kalay, E. (1997), "Edirne İli Ağzlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar I", Türk Dili, 547, 25-33.

Kalay, E. (2004), "Edirne İli Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar II". Türk Dili, 633, 250-259.

Kamacı, D. (2011), "Erzurum Yöresi Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Mediterranean Journal of Humanities, 1/1, s. 157-164.

Karahan, L. (2011), Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması, TDK Yayınları, Ankara.

Karaman, A. (2011), "Sandıklı Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Acer Index, Cilt 2, Sayı 3.

Karaörs, M. (1994), "Derleme Sözlüğü'ne Katkılar, Kayseri, Isparta, Adana İllerinden Derlemeler", Türk Dili, 505, 65-67.

Kılıç, E. (2010), Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana.

Koç, H. (2011), Osmaniye İli, Düziçi İlçesinde Sosyal - Ekonomik ve Dini Hayat, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı, Niğde.

Koraş, H. (2002), "Derleme Sözlüğü'ne İlaveler", Tübar-XII- /Güz, S.171-208.

Küçükballı, F. N., Bozkır (Konya) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar, Erişim Linki: [http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/303/37%20Fatih%20Numan%20K%C3%BC%C3%A7%C3%BCkballı%20BOZKIR%20\(KONYA\)%20A%C4%9EZINDAN%20E%80%9CDE RLEME%20S%20\(2\).pdf](http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/303/37%20Fatih%20Numan%20K%C3%BC%C3%A7%C3%BCkballı%20BOZKIR%20(KONYA)%20A%C4%9EZINDAN%20E%80%9CDE RLEME%20S%20(2).pdf) Tarihi: 27.04.2017.

Metin, B. B. (2016), "Geydoğan Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Dede Korkut, Aralık 2016/11: 78-87.

Ölmez, Z. (2010), "Diyarbakır Ağzının Sözvarlığına Katkılar", I. Uluslararası Türk Diyalogolojisi Çalıştayı, 15-20 Mayıs 2008, Gazi Magosa/Kıbrıs, Türk Dilleri Araştırmaları, 20,193-201.

Özdarendeli, N. (2013), "Velimeşe Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Türkiyat Araştırmaları, Sayı 34, s. 57-79.

Özek, F. (2016), "Arapgir Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Özet Kitapçığı, s. 43.

Özgür, C. (2004), "Eskişehir Yöresi Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", TDAYB 2004/1, 93-99.

Özkaya, H. (2015), "Kırlareli İli Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", Rumeli'de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 2 (Nisan) 33, S.33-39.

Öztürk, E. (2009), "Mersin Yörüklerinden Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Türk Dili*, (689), 405-411.

Sis, N. (2011), "Belen Ağzının Ses Özellikleri", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6(1), 1765-1783.

Sökmen, İ. (2017), "Derleme Sözlüğü ve Bismil Türkmen Ağzı Söz Varlığına Katkılar", Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/5, s. 461-484.

Şanlı, C. (1996), "Kırlareli, Erzurum ve Artvin İllerimizden Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Türk Dili*, 552, 542-547.

Şanlı, C. (1999), "Anadolu ve Rumeli Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar I", *Türk Dili*, 572, 670-680.

Şanlı, C. (1999), "Anadolu ve Rumeli ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar II", *Türk Dili* S.572, ss.670-681.

Tekin, F.-Cantürk, S. (2014), "Giresun ve Yöresi Ağızlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Diyalektolog- Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış, Sayı: 9, Sayfa: 33-46.

Tokat, F. (2014), "Çavdır Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* Sayı: 3/1 s. 153-166, Türkiye.

Tokatlı, S. -Erdem Nas, G. (2012), "Anamur Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Diyalektolog-Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış, Sayı: 5, Sayfa: 33-45.

Toker, M. (2011), "Derleme Sözlüğü ve Mersin Ağzı Sözlüğü'ne Tarsus Yöresinden Katkılar", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic, Volume 6/3, Summer, P.1229-1249, Turkey.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (2009), TDK Yayınları, 6 cilt, Ankara.

Uysal, İ. N. (2017), "Kuzören (Konya-Bozkır) Köyü Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Diyalektolog-Ulusal Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar, Sayı: 14, Sayfa: 79-85.

Yeşilöz, Z. (2012), "Nevşehir Lakaplarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 2, 22-27.

Yıldırım, F. (2002), "Türkiye Türkçesinin Ağızları ve Etnik Yapı: Çukurova Ağızları Örneği", *Türkbilig*, 4/136-153.

Yıldırım, F.(2006), Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları (Giriş-İnceleme) I, TDK Yayınları, Ankara.

Yıldız, O. (2007), "Isparta Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar", *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları* Volume 2/2 Spring, s. 790-800.

Yinanç, R. (1989), *Dulkadir Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu VII. Dizi- Sayı 108.

<http://www.duzicihaber.com/haber/geleneklerimiz/duzici-ilcesi-yoresel-agzi/144.html> Erişim Tarihi: 04.10.2017

https://tr.wiktionary.org/wiki/Kategori:D%C3%BCzi%C3%A7i_a%C4%9Fz%C4%B1 Erişim Tarihi: 04.10.2017

<http://cevahirtoroslu.blogspot.com.tr/2009/05/duzici-yoresel-kelimeler.html> Erişim Tarihi: 04.10.2017

<http://bisorubicevap.com/kategoriler/diger/yoresel/osmaniye-yoresine-ait-sozler-ve-anlamlari-nelerdir> Erişim Tarihi: 04.10.2017